

Eesti keele aasta on lõppenud. Elagu eesti keele aasta!

Tõnu Tender

eesti keele instituudi direktor, riigikeele sajandi tähistamise korraldustoimkonna liige

Sissejuhatuseks

On aprilli algus AD 2020. Luulesalmi kohaselt on aprill naljakuu, mil kõigil kõrvuni on suu. Paraku ei ole naljatlemiseks erilist põhjust, kuna maailmas levib ohtlik viirus. Eestiski kehtestati 12. märtsil koroonapandeemia tõkestamiseks eriolukord. Inimeste senine elu- ja töökorraldus on muutunud. Paljud 2020. aasta kevadesse ja suvesse kavandatud rahvusvahelised ja riigisisised ettevõtmised on inimeste tervise huvides ära jäetud (nt Eurovisiooni 65. lauluvõistlus Hollandis) või edasi lükatud (Tokyo olümpiamängud, Euroopa jalgpalli meistrivõistlused, emakeele seltsi asutamise 100. aastapäeva pidulik tähistamine, 19. rakenduslingvistika kevadkonverents jne).

Meeleolu aitab parandada headele asjadele ja sündmustele mõtlemine, näiteks möödunud aastal toimunu – eesti keele ja juubelilaulupeo aasta – meenutamine. Meil on põhjust 2019. aasta üle rõõmustada ning tänulik olla, sest inimeste head kavatsused ja ettevõtmised said teoks.

Eesti keele aasta eesmärkidest ja korraldamisest

Eesti keele lätted ulatuvad aastatuhandete taha, selle ajalugu on pikk. Hulk inimpõlvi enne Eesti riiklikku iseseisvumist oli eesti keel kujunemas kultuurkeeleks. Oma riigi, Eesti vabariigi loomine avardas eesti keele võimalusi, eesti keelest sai õppekeel algkoolist ülikoolini, rajati eestikeelne *universitas*. Kõigis muukeelsetes koolides sai eesti keel kohustuslikuks õppeaineks. 1920. aasta põhiseadusega anti eesti keelele riigikeele staatus: see muutus riiklike ja omavalitsusasutuste asjaajamiskeeleks. Tegelikult mainiti eesti keelt riigikeelena juba 4. juunil 1919. aastal vastu võetud

EESTI KEELE AASTA 2019

eelkonstitutsioonilises aktis „Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord“.

Eesti vabariigi 100. aastapäeva eel hakati tegema ettevalmistusi eesti keele kui riigikeele sajandi tähistamiseks. 2016. aasta lõpul moodustati haridus- ja teadusministeeriumi (HTM) juurde riigikeele sajandi tähistamise korraldustoimkond. Eesti keele aastaga sooviti meenutada eesti keele riigikeeleks kujunemist ning arutada eesti keele oleviku ja tuleviku teemadel. Keeleaasta eesmärk oli innustada

inimesi eesti keele heaks tegutsema, populariseerida eesti keele õppimist ning kasutamist, näidata üldsusele eesti keele võimalusi ja ilu, tutvustada uusi keelerakendusi, veebi- ja e-lahendusi ning neist saadavat kasu. Keeleaasta eesmärk oli väärtustada eestikeelset haridust ja teadust: eesti keeles õppimist ning vajadust luua eri valdkondade eestikeelseid termineid.

Aasta eesmärk oli rõhutada, et eesti keel võimaldab ilmekalt väljendada mistahes tundevarjundeid ja mõtteid ning arendada keerukaid teadusteooriaid, on mitmekesine ja rikas. Siiski pole eesti keele hea käekäik iseenesestmõistetav. Ei piisa sellest, kui eesti keele edendamise tegevused ja selle eest vastutavad ainult mõne eriala üksikud esindajad. Eesti keele kestmisele ja arendamisele tuleb meil kõigil kaasa aidata: nii riigil kui ka üksikisikutel. Riik ei ole nüüdisajal enam keeleelu ainukujundaja, vaid üks toimejõud paljude teiste seas. Samas peab Eesti riik mitme eluvaldkonna eestikeelsena hoidmisel ja eesti keele arendamisel eeskujuna näitama – õigusruumi korrastades, arengukavu ja programme koostades, eri valdkondade termineid ja oskuskeelt edendades, selge keele põhimõtteid juurutades, järjekindlalt keeletoimetajate jt keelevaldkonna ekspertide abi kasutades, eesti keele õpetamist, kasutamist, uurimist ja uute rakenduste, sh moodsaate sõnaraamatute ning nutirakenduste loomist jms toetades, teadus- ja arendustegevust korrapäraselt finantseerides, eesti kultuuri ja kirjandust toetades jne.

Keeleaasta sihtrühmaks oli kogu Eesti ühiskond, aga ka võõrsil ajutiselt või alaliselt töötavad ja elavad eestlased ning kõik potentsiaalsed eesti keele huvilised.

Eesti keele aasta sündmustest

Kõigil keelehuvilistel, nii ühendustel kui ka üksikisikutel, oli võimalus eesti keele heaks midagi teha. Peeti teaduslikke ja populariseerivaid keelekonverentse, rahvusvahelisi seminare ning keelepäevi, arutelusid ja väitlusi; korraldati luulelugemisi; raadio- ja telekanalite kavas oli eesti keele alaseid sarju, saateid, saatelõike ning teavitusi; ajalehtedes ning ajakirjades ilmus keeleainelisi kirjutisi; üllitati ja tutvustati keeleraamatuid, sh nii paber- kui ka veebisõnaraamatuid; korraldati keelekampaniaid ja -võistlusi: keeleteoimendamise kampaniad ja talgud, selge sõnumi auhinna võistlus, Eesti ettevõtete eesti nime võistlus, üleilmne kirjutamisvõistlus, e-etteütlus, sõnalooime võistlused; otsiti ja valiti kõige eestilikumaid sõnu ning kõige kaunimaid eesti sõnu ja väljendeid; tutvustati terminiteid; toimusid keelenäitused; rahvusooperis Estonia ning Niguliste kirikus eesti keele hoidjate ja arendajate ning eesti keele aasta korraldajate tänuaktused; Helsingis eesti keele aasta pidulik õhtu; korraldati eestikeelsete laulude võistlusi, kavas olid kontserdid, ESTO ja juubelilaulupidu; Võru murde laagrid ja murdenädal; ÜRO põliskeelte aasta ettevõtmised; eesti keele tunnid Elroni rongides; üleilmne eesti keele õppimise nädal (keeleõpetustalgud); väliseesti õpetajate koolituspäevad Helsingis; keeleretk Riist Tartusse Kristjan Jaak Petersoni jälgedes; loodi eestikeelseid nutirakendusi jne. Keeleaastal tõsteti riigi Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna rahaline suurus teiste riiklike elutööpreemiatega samale tasemele, st 64 000 euron. Suurendati ka keeleteo auhinna preemiaid: nii ministrite auhinna kui ka rahvaauhinna suuruseks sai 10 000 eurot.

Kui palju ettevõtmisi keeleaastal toimus? Korraldustoimkond püüdis aasta ettevõtmisi registreerida, keeleaasta kõikide ürituste korraldajatel oli võimalus oma tegevused keeleaasta veebikalendrisse märkida (vt <http://portaal.eki.ee/kalender/2616-keeleaasta2019.html>). Paraku kajastab kalender vaid mingit osa toimunust, sealne loetelu ei ole kindlasti ammendav.

Siinkirjutaja ei soovi eesti keele aasta sündmuste reast ainult ühte või paari ettevõtmist eriliselt esile tõsta. Küllap jäävad igale osalejale eesti keele aastat meenutama erinevad ettevõtmised, sündmused ja seigad. Vahetult kogetu – oma silmaga nähtu, kõrvaga kuuldu, ninaga nuusutatu – on siin määrav. Sooja vastukaja põhjal läks eesti keele aasta inimestele korda. Eesti keele aasta tervikuna oli tõenäoliselt suurem ja olulisem kui kõik keeleaastal toime pandud üksiktegevused kokku.

Lõpetuseks

Tihti soovitakse sõbrale või tuttavale rahulikku meelt ning julget pealehakkamist väljendiga „Ole positiivne!“. Praegusel viiruseohtlikul ajal, mil igal päeval testitakse umbes tuhandet inimest, on sõna positiivne omandanud kahemõttelise tähenduse – ütlus võib märkida nii head seisundit kui ka meditsiinilise testi tulemust ehk viirusesse nakatumist. Loodetavasti mõjub eesti keele aasta vaimse vaktsiinina, mis hoiab inimeste tervist ja värsket vaimu!

OK